

ÚKOLY PRO 21. STOLETÍ

V probíhajícím 21. století stojí lidstvo před výzvami, kterým dosud nečelilo. Jejich společným jmenovatelem je bezprecedentní počet obyvatel, jejichž potřeby a činnosti vedou k tradičním geopolitickým napětím a nově i ke klimatickým změnám. Která témata patří mezi nejpálčivější problémy našeho století? Některé z nich se nás týkají bezprostředně, některé z nich se nám zdají vzdálené. V následující aktivitě se seznámíte s některými z nich.

CÍL AKTIVITY:

Žáci se seznámí s konkrétními příklady z problémových oblastí současného světa a vysvětlí jejich příčiny a následky.

POSTUP:

1) Nechte žáky vyplnit kvíz. Upozorněte, že kvíz nemá za cíl zkoušet vědomosti, ale především upozornit na vybrané problémy 21. století. V některých případech se žáci budou muset spolehnout na svůj odhad.

2) Následuje výčet aktivit, které mohou ve třídě proběhnout po vyplnění kvízu. Smyslem aktivit je upozornit na globální výzvy, kterým lidstvo ve 21. století čelí a které zároveň musí během zbytku století řešit. Generace současných žáků bude bezpochyby tak či onak součástí jejich řešení.

1. Významní vědci a klimatologové se shodují, že hlavní příčinou globálního oteplování
  - a) jsou přirozené přírodní procesy
  - b) je zvětšování ozonové díry
  - c) je lidská činnost
  - d) je sluneční aktivita

2. Které z měst nezažilo v prvních dvou desetiletích 21. století teroristické útoky?
  - a) Londýn
  - b) Madrid
  - c) Bombaj
  - d) New York
  - e) Praha

3. Ve světě zůstává přes 100 milionů nevybuchlých nášlapných min skrytých v zemi nebo pod trávou. Přestože převládají snahy o vyčištění postižených území od min, v mnoha současných konfliktech jsou další a další miny pokládány. Každoročně připraví o život nebo vážně zraní tisíce lidí včetně dětí. Odhadni, kolik min bylo roku 2020 v terénu odborně zlikvidováno. (Landmine and Cluster Munition Monitor 2021)
  - a) 135 000
  - b) 1 350 000
  - c) 13 500 000

4. Podle OSN bylo roku 2020 nuceno přesídlit z jedné země do jiné 35 milionů lidí. Který z faktorů není příčinou nucené emigrace? (www.unpopulation.org)
  - a) změna klimatu
  - b) strach o život
  - c) rovné příležitosti mužů a žen
  - d) perzekuce politických, náboženských nebo národnostních menšin

5. O kolik procent se zvedla úroveň CO₂ v atmosféře od roku 1750? (faktaoklimatu.cz)
  - a) 2 %
  - b) 5 %
  - c) 15 %
  - d) 40 %

6. Který jev není důsledkem globální klimatické změny?
  - a) změny v migraci živočichů
  - b) kácení pralesů
  - c) zvyšování hladiny oceánů
  - d) zvýšení výskytu extrémního počasí

7. Který jev nepatří mezi příčiny kácení tropických pralesů?
  - a) rozšiřování pastvin pro dobytek
  - b) vymírání orangutanů
  - c) rozšiřování ploch pro pěstování sóji, tropického ovoce či palmy olejné
  - d) těžba dřeva

8. Extrémní chudoba se měří jako počet lidí žijících denně z méně než 1,90 \$. Pakliže v roce 2000 patřilo do této skupiny 28% obyvatel světa, v současné době je to přibližně (worldbank.org)

- a) 2 %
- b) 9 %
- c) 26 %
- d) 35 %

9. Zatímco v ČR jsou v průměru vzdělanější ženy, než muži, celosvětově je to naopak. Příčinou nerovných příležitostí jsou především společenské zvyklosti. Například v Afghánistánu, kde je situace nejhorší, chodí muži do školy v průměru 6 let, kdežto ženy pouze necelé 2 roky. Odhadni, která skupina zemí má (kromě zmíněného Afghánistánu) největší rozdíly mezi docházkou do škol dětí mužského a ženského pohlaví? (unesco.org)

- a) Indie, Rovnicková Guinea, Kongo
- b) Mongolsko, Thajsko, Slovensko
- c) Dánsko, Island, Itálie
- d) Turecko, Polsko, Ukrajina

10. V tropických oblastech jsou čím dál častější extrémy počasí způsobené oteplením atmosféry. V podobě tropických bouří či změn ve směru a síle větru s sebou do pobřežních oblastí přinášejí masy teplé vody. Ty působí jako šok na korálové útesy. Koráli tak ztrácejí symbiotické řasy, které je vyživují. V důsledku toho ztrácí koráli svou barvu, následně hynou hladem. Kolik % Velkého bariérového útesu bylo podle zprávy australské vládní agentury postiženo „bělením“ roku 2022? (seznamzpravy.cz)

- a) 11 %
- b) 31 %
- c) 61 %
- d) 91 %

11. O zrychlujícím se tání ledovců se hovoří čím dál častěji. Týká se především antarktických šelfových ledovců, arktického mořského ledu v Severním ledovém oceánu, horských ledovců po celém světě a ledovcových štítů v Antarktidě a Grónsku. Podle Evropské vesmírné agentury (ESA) v letech 1994–2017 roztálo 28 trilionů tun ledu. Odpovídá to ledovému štítu, který by pokrýval celou ČR v tloušťce (esa.int)

- a) 10 m
- b) 30 m
- c) 100 m
- d) 300 m

12. Česká republika patří mezi nejvyspělejší země světa. Ty svým konzumním stylem života většiny jejich obyvatel neúměrně přispívají k ničení životního prostředí. Pokud by celý svět konzumoval takovým tempem a objemem jako Češi, potřebovali bychom k zajištění udržitelnosti ... (unicef.cz)

- a) jednu planetu Zemi navíc
- b) 2,4 planety Země
- c) 3,4 planety Země
- d) 4,4 planety Země

PŘÍRODNÍ A SPOLEČENSKO-HOSPODÁŘSKÉ SLOŽKY KRAJINNÉ SFÉRY

Dalším geografickým úkolem může být identifikace fyzickogeografických (přírodních) dějů a těch společensko-ekonomických. Úkol může být definován takto: vyznačte jednou barvou otázky, které se zabírají přírodními – fyzickogeografickými – procesy. Jinou barvou vyznačte otázky, které představují příklady jevů sféry společensko-hospodářské.

Pokud některé z otázek nebudou snadno zařaditelné, požádejte žáky, aby tuto „nezařaditelnost“ zdůvodnili. Cílem je zdůraznit, že přírodní a společenské jevy krajinné sféry mohou být často úzce propojené. Člověk je ovlivňován přírodním prostředím, do přírodních procesů naopak člověk zasahuje svou činností. Jako příklad z kvízu uveďme otázku 5. Přirozený obsah CO₂ je zcela přírodního charakteru, kdežto jeho navýšení o 40% úzce souvisí s hospodářskou činností lidstva.

NAJDĚTE TŘINÁCTÝ PROBLÉM

V úvodním kvízu je nastíněných 12 problémů lidstva. Rozdělte třídu do malých skupin tvořených žáky různých schopností. Cílem každé skupiny je vytvořit další kvízovou otázku, jejíž zaměření bude reprezentovat další z problémů lidstva 21. století. Poskytněte skupinám přístup ke vhodným zdrojům informací. Vyučující zůstává žákům k dispozici, aby jim poradil např. se zdroji informací. Poté, co se jednotliví členové skupiny shodnou na „třináctém“ problému, začnou hledat aspekt zvoleného tématu, ke kterému by se otázka měla vztahovat. Po formulaci otázky žáci vytvoří tři až čtyři možnosti odpovědí, z nichž pouze jediná může být správná.

Právě vyloučení rizika, že zadání úkolu může odpovídat více možnostmi, bývá nejtěžší částí. Proto je potřeba zdůraznit, že je nutné se na vytvořenou otázku s možnostmi odpovědí podívat očima „uživatele“. Případně skupiny mohou požádat jednoho či dva žáky ostatních skupin, aby prokázali jednoznačnost zadání otázky.

ÚKOLY PRO 21. STOLETÍ: SKUPINOVÉ PREZENTACE

Využijte kvízu s nástinem 12 témat k tomu, aby žáci vytvořili o problémech 21. století prezentace. Nechte žáky vybrat si téma, rozlosujte je, nebo nechte na nich, se kterým „třináctým“ tématem sami přijdou. Důležité je, aby byly skupiny složeny z žáků se smíšenými schopnostmi tak, aby se mohli dohodnout na rozdělení úkolů. Ty mohou kromě samotného vystoupení před třídou zahrnovat hledání doprovodných vizuálních příloh, technickou podporu, komunikaci s odborníkem na dané téma, nebo třeba hudební doprovod. Nebojme se mezioborových přesahů.

PŘÍRODNÍ A SPOLEČENSKO-HOSPODÁŘSKÉ SLOŽKY KRAJINNÉ SFÉRY

Dalším geografickým úkolem může být identifikace fyzickogeografických (přírodních) dějů a těch společensko-ekonomických. Úkol může být definován takto: vyznačte jednou barvou otázky, které se zaobírají přírodními – fyzickogeografickými – procesy. Jinou barvou vyznačte otázky, které představují příklady jevů sféry společensko-hospodářské.

Pokud některé z otázek nebudou snadno zařaditelné, požádejte žáky, aby tuto „nezařaditelnost“ zdůvodnili. Cílem je zdůraznit, že přírodní a společenské jevy krajinné sféry mohou být často úzce propojené. Člověk je ovlivňován přírodním prostředím, do přírodních procesů naopak člověk zasahuje svou činností. Jako příklad z kvízu uveďme otázku 5. Přirozený obsah CO₂ je zcela přírodního charakteru, kdežto jeho navýšení o 40% úzce souvisí s hospodářskou činností lidstva.

NAJDĚTE TŘINÁCTÝ PROBLÉM

V úvodním kvízu je nastíněných 12 problémů lidstva. Rozdělte třídu do malých skupin tvořených žáky různých schopností. Cílem každé skupiny je vytvořit další kvízovou otázku, jejíž zaměření bude reprezentovat další z problémů lidstva 21. století. Poskytněte skupinám přístup ke vhodným zdrojům informací. Vyučující zůstává žákům k dispozici, aby jim poradil např. se zdroji informací. Poté, co se jednotliví členové skupiny shodnou na „třináctém“ problému, začnou hledat aspekt zvoleného tématu, ke kterému by se otázka měla vztahovat. Po formulaci otázky žáci vytvoří tři až čtyři možnosti odpovědí, z nichž pouze jediná může být správná.

Právě vyloučení rizika, že zadání úkolu může odpovídat více možnostmi, bývá nejtěžší částí. Proto je potřeba zdůraznit, že je nutné se na vytvořenou otázku s možnostmi odpovědí podívat očima „uživatele“. Případně skupiny mohou požádat jednoho či dva žáky ostatních skupin, aby prokázali jednoznačnost zadání otázky.

ÚKOLY PRO 21. STOLETÍ: SKUPINOVÉ PREZENTACE

Využijte kvízu s nástinem 12 témat k tomu, aby žáci vytvořili o problémech 21. století prezentace. Nechte žáky vybrat si téma, rozloste je, nebo nechte na nich, se kterým „třináctým“ tématem sami přijdou. Důležité je, aby byly skupiny složeny z žáků se smíšenými schopnostmi tak, aby se mohli dohodnout na rozdělení úkolů. Ty mohou kromě samotného vystoupení před třídou zahrnovat hledání doprovodných vizuálních příloh, technickou podporu, komunikaci s odborníkem na dané téma, nebo třeba hudební doprovod. Nebojme se mezioborových přesahů.